

**Ειδικές γλώσσες και ορολογική
αναγνώριση. Διερεύνηση στρατηγικών και
μέσων διδασκαλίας-εκμάθησης όρων στα
πλαίσια της διαμεσολαβούμενης
επικοινωνίας της γνώσης**

**Ελευθερία Δογορίτη
ΤΕΙ Ηπείρου**

ΣΤΟΧΟΙ

- **Γόνιμο προβληματισμό:** αναγνώριση, ταυτοποίηση και κατάκτηση όρων, μονολεκτικών και πολυλεκτικών που συναντώνται κατά τη διδασκαλία της γλώσσας ειδικότητας και της εξειδικευμένης μετάφρασης.
- **Εστίαση:**
  - α) **ανάλυση αιτιών για τον εντοπισμό των όρων (των περιφραστικών σύμπλοκων όρων) στα ειδικά κείμενα,**
  - β) **θεωρητική υποστήριξη νέων στρατηγικών διδασκαλίας / εκμάθησης των όρων αυτών μέσα από τη χρήση διαδικτυακών εργαλείων οπτικοποίησης και αναπαράστασης της γνώσης**

Ειδικές γλώσσες και Ορολογία

Όροι → εξαγωγή γνώσης καθώς πραγματώνουν γλωσσικά τις έννοιες ενός επιστημονικού πεδίου, εκφράζουν το περιεχόμενο ενός επιστημονικού κειμένου και το χαρακτηρίζουν σημασιολογικά.

«η απόδοση μίας συγκεκριμένης έννοιας μίας εξειδικευμένης γλώσσας σε μια γλωσσική έκφραση» και ως έννοια «το νοητικό κατασκεύασμα που στοχεύει στην κατηγοριοποίηση μεμονωμένων αντικειμένων του εσωτερικού και του εξωτερικού κόσμου» (ISO 704, 1986)

Φοιτητές ενός Τμήματος Εφαρμοσμένων Ξένων Γλωσσών

- έμμεσοι χρήστες της ορολογίας (Talanán Zanón, 2011),
- μη ειδικοί του εκάστοτε πεδίου (Crosnier, 2008),
- δυσκολία διαφοροποίησης των όρων από τις κοινές λέξεις (Ανανιάδου & Ζερβάνου, 2008)

Ειδικές γλώσσες: διττή ιδιαιτερότητα (Lerat,1997)

- μορφή: λεξικοσυντακτική
- περιεχόμενο: λεξικοεννοιολογική

Βασικά χαρακτηριστικά:

- η σύνθετη κατονομασία
- η περιορισμένη κατανομή σε κειμενικό περιβάλλον
- οι σχέσεις μεταξύ των εννοιών που δηλώνονται από τις κατονομασίες.

Φοιτητές: ειδικές γλώσσες + εξειδικευμένη μετάφραση (οικονομία, μάνατζμεντ, διοίκηση)

να κατανοήσουν ότι σε επίπεδο λόγου, τα επιστημονικά πεδία, όπως και οι εξειδικευμένες δραστηριότητες παράγουν τύπους κειμένων που διαφέρουν από εκείνα της κοινής γλώσσας (Cabré, 1998).

Ορολογική παραλλαγή και εντοπισμός όρων

❑ **Ειδική γλώσσα:** σύνολο των ενεργοποιήσεων των γλωσσικών μονάδων μιας φυσικής γλώσσας σε συγκεκριμένα κειμενικά περιβάλλοντα, τα οποία προσιδιάζουν σε κάποιο πεδίο ή σφαίρα δραστηριότητας (Conceição, 2005)

❑ **Ειδικές γλώσσες:** λεξιλόγιο + σημασιολογικά χαρακτηριστικά των παραγόμενων κειμένων (Rondeau, 1984)

❑ **Ορολογία:**

- χαρακτηριστικό στοιχείο των ειδικών κειμένων

- μεγάλη συχνότητα όρων που προσιδιάζουν σε κάποιο πεδίο τείνει να κατατάξει το κείμενο στο πεδίο αυτό.

Αποτέλεσμα: η συχνότητα να αποτελεί κριτήριο εξειδίκευσης και η μελέτη μιας συγκεκριμένης ορολογίας να είναι αναπόσπαστη από την εις βάθος μελέτη του πεδίου δραστηριότητας στο οποίο εντάσσεται (Polguère, 2003)

□ Όρος συγκεκριμένο συγκεκριμένο περιβάλλον

Σύνδεση

- άμεση με δεδομένο τοπίο εξειδίκευσης
- με όλους τους άλλους όρους που ανήκουν στο ίδιο εξειδικευμένο πεδίο με τους οποίους συναποτελεί ένα εννοιολογικό πεδίο
- με σημασιολογικές σχέσεις υπερωνυμίας - υπωνυμίας, συνυπωνυμίας και μερωνυμίας εντός του συγκεκριμένου εννοιολογικού πεδίου (Gerzymisch-Arbogast, 2008• Van Campenhoudt, 2008• Μάντζαρη & Ιορδανίδου, 2003)

Ανήκει

- σε ένα μόνο εξειδικευμένο πεδίο
- σε διάφορα υπο-πεδία του ευρύτερου πεδίου και μπορεί να χρησιμοποιείται ταυτόχρονα και σε άλλα πεδία ειδικότητας εκ μεταφοράς

Χρησιμοποιείται

με την έννοια που κατονομάζει, για διαφορετικούς σκοπούς και κατά συνέπεια από διαφορετικούς χρήστες (Cabré, 1998)

❑ Λεξιλογική μονάδα:

- όρος σε κάποιο ειδικό γνωστικό πεδίο, όχι σε κάποιο άλλο
- λέξεις προερχόμενες από τη γενική γλώσσα μπορεί να είναι και όροι εφόσον σε έναν συγκεκριμένο τομέα χρησιμοποιούνται με ειδική έννοια (Ανανιάδου & Ζερβάνου, 2004)
- συχνότητα εμφάνισης: δεν αποτελεί αξιόπιστο κριτήριο για τον εντοπισμό όρων σε κείμενα
- επέχει θέση όρου: εξειδικευμένη μετάφραση ο μεταφραστής πρέπει να βρει το κατάλληλο ισοδύναμο στη γλώσσα στόχο (Kocourek, 1991)

Εμπειρική έρευνα (Matesanz del Barrio & Piñeiro Maceiras, 2014)

- διάκριση γενική/ειδική γλώσσα
- Τυπολογία δυσκολιών στην ορολογική αναγνώριση
- Αστάθεια όρων στην ειδική γλώσσα
- Σύνδεση γλωσσομάθειας – ικανότητας αναγνώρισης όρων

❑ Ορολογική αναγνώριση: προβλήματα

- λανθασμένη αναγνώριση αγνώστου λεξιλογίου ως ειδικού
- ελεύθερη σύνταξη ως μια σειρά από σύμπλοκους όρους
- σημασιολογική κατηγοριοποίηση

έλλειψη εξοικείωσης με το γνωστικό πεδίο + αστάθεια

❑ Αναγνώριση πολυλεκτικών όρων: προβλήματα

Σύμπλοκος όρος → εμφανίζεται:

- μονολεκτικά (περιλαμβάνεται μεταξύ δυο κενών διαστημάτων), π.χ. sous-traitance, procès-verbal, après-vente,
- πολυλεκτικά, π.χ. compte bancaire, credit documentaire.

Π.χ. Νομική γλώσσα → ρηματικές συμπαραθέσεις: απλή αντικατάσταση ρήματος από ένα συνώνυμο = παρανόηση σε επίπεδο νομικής επικοινωνίας

ορολογικές συμπαραθέσεις: θεσμοί + θεμελιώδεις έννοιες του νομικού συστήματος: “adopter une loi” [εφαρμόζω έναν νόμο] δεν ισοδυναμεί στο “voter une loi” [ψηφίζω έναν νόμο]

“abroger une loi” [ακυρώνω έναν νόμο] δεν ισοδυναμεί με το παράθεμα “abolir” [καταργώ] το οποίο αφορά θεσμούς και βασικές έννοιες του νομικού συστήματος (Dechamps, 2013, 2015)

❑ Γλώσσα ειδικότητας: Εντοπισμός συμπαραθέσεων ➡ προϋπόθεση

❑ Λεκτικές συνάψεις:

➤ δεν περιγράφονται επαρκώς στα λεξικά

➤ απουσία διδακτικής χρήσης τους από πολλά γλωσσικά εγχειρίδια (Dechamps, 2015)

➤ μονολεκτικοί όροι (απλοί ή σύμπλοκοι) # πολυλεκτικοί σύμπλοκοι όροι

❑ Τυπολογία της ορολογικής παραλλαγής (Carreno Cruz, 2004)

α) Μορφολογική παραλλαγή: τροποποίηση μορφημάτων του όρου, π.χ. (transaction > transactions, moyen de transport > moyens de transport)

β) Γραφική και ορθογραφική παραλλαγή: αλλαγές σε επίπεδο γραφής και ορθογραφίας (assurance vie > assurance-vie, capital-risque > capital de risque > capital à risques)

γ) Συντακτική παραλλαγή: εισαγωγή ή αντικατάσταση στοιχείων ή αλλαγή στη σειρά:

γi) συμπλεκτική: συνδυασμός δυο τουλάχιστον όρων με παρόμοια δομή και κοινό τμήμα (déchets nuisibles > déchets nuisibles et toxiques, saisine d'un juge > saisine d'un juge ou d'un arbitre),

γii) ενθροτική: προστίθενται μη γραμματικές λέξεις (επιρρήματα, επίθετα, ονόματα), οπότε επέρχεται «αντικατάσταση» ή «τροποποίηση» (droit acquis > droit nouvellement acquis > droit postérieurement acquis),

γiii) παραθετική: σύνδεση ενός βασικού όρου με τουλάχιστον μια λέξη (assurance vie > assurance vie entière),

γiv) ελλειπτική: στοιχεία της αρχικής δομής αφαιρούνται εάν ο όρος επαναλαμβάνεται, χωρίς εννοιολογική αλλαγή (contrat d'assurance mixte > contrat),

γv) αντιμεταθετική: μετακίνηση στοιχείων πριν ή μετά την κεφαλή του όρου (δεν απαντά στη γαλλική γλώσσα).

δ) Μορφοσυντακτική παραλλαγή: χρήση παραγώγων, ουσιαστικοποίηση επιθέτων ή ρημάτων ή επιθετοποίηση ουσιαστικών σε απλό ή σύμπλοκο όρο (en luttant contre la fraude > la lutte contre la fraude, annuler une procuration > annulation d'une procuration)

ε) Σημασιολογική παραλλαγή: επιφέρει μερικές φορές αλλαγές σε εννοιολογικό επίπεδο (συνωνυμία) (droits indirects > impôts indirects > contributions indirectes, blanchiment de capitaux > blanchiment d'argent).

☐ Στοχευμένες στρατηγικές διδασκαλίας:

➤ Αναγνώριση + κατάκτηση εξειδικευμένου λεξιλογίου

➤ Μελέτη ειδικών κειμένων, διαπραγμάτευση θεμάτων, χειρισμός διαδικτυακών εργαλείων όπου η ανάλυση, η σύνθεση και η μετάδοση της γνώσης πρέπει να γίνεται ταχύτατα.

Οπτικοποίηση της πληροφορίας και της γνώσης

Οπτικοποίηση κειμένων, απεικόνιση γνώσης: δυο σημαντικές παράμετροι στη διδασκαλία της ορολογίας

Οπτικοποίηση δεδομένων ή οπτικοποίηση της πληροφορίας: διαδικασία κατά την οποία «οι τεράστιες ποσότητες δεδομένων ή περίπλοκων ροών των πληροφοριών έχουν χαρτογραφηθεί και αναπαρίστανται οπτικά» (Doyle, 2011)

Οφέλη της οπτικής αναπαράστασης

- ευκολότερη πρόσβαση και κατανόηση της πληροφορίας
- σύμπτυξη των πληροφοριών
- αναπαράσταση σε απλή μορφή σύνθετων ιδεών που δύσκολα αποθηκεύονται στην οπτική ή λεκτική εργαζόμενη μνήμη (Erpler & Burkhart, 2004)
- συντονισμός και διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ των μελών μιας ομάδας, προσέλκυση προσοχής, παρακίνηση, ενίσχυση ανάκλησης στη μνήμη, εμπάθυνση της κατανόησης, νέες ιδέες

Επιχειρηματική στρατηγική ➡️ στρατηγική σκέψη ➡️ μάνατζερ

➤ οπτική αναπαράσταση πληροφοριών: πλεονεκτήματα και προκλήσεις σε επίπεδο:

α) γνωστικό (π.χ. επισκόπηση, επίλυση προβλημάτων, λήψη αποφάσεων, ανάκληση οπτικής πληροφορίας προσφορότερη από την ανάκληση προφορικής πληροφορίας, οπτικές αναπαραστάσεις αποτελεσματικότερες από τις προφορικές),

β) συναισθηματικό (π.χ. έμπνευση, φαντασία, συμμετοχικότητα, διευκόλυνση διαχείρισης συγκρούσεων μεταξύ συναδέλφων μέσω συνομιλιών οπτικά υποβοηθούμενων)

γ) κοινωνικό (π.χ. διευκόλυνση επικοινωνιακών στόχων και στρατηγικών παρουσίας, αμοιβαίου συντονισμού, κοινής εστίασης (Erpler, Platts, et al., 2006)).

□ Απεικόνιση της πληροφορίας # Απεικόνιση της γνώσης:

1η: βελτίωση της ανάκτησης πληροφοριών, πρόσβαση, παρουσίαση μεγάλου όγκου δεδομένων

2η: μετάδοση γνώσης μεταξύ ατόμων, π.χ. συνδέοντας νέες ιδέες με αφομοιωμένες έννοιες, όπως στις οπτικές μεταφορές

Στρατηγικές οπτικοποίησης

Σύννεφα λέξεων

Nuage de Tags

Biodiversité Biomimétisme Carbone
Climat Compensation **Contrat**
social et naturel **Crise** Criticalité
auto-otganisée Danger Dilution Découplage
Dématérialisation Ecologie industrielle
Economie **Economie**
circulaire Economie de
fonctionnalité Entropie Ethique
Externalités Fiscalité
Gouvernance **Green**
business Interconséquentialités
Marchandisation monnaie complémentaire
Métabolisme Méthanisation **Nitrates** Pesticides
Pollution Précaution Prévention **Recyclage**
Remanufacturing Ressources Risque
Ré-emploi **Récupération** Solidarité écologique
Symbiose Thermodynamique **TVA**
circulaire

Νοητικοί χάρτες

☐ **Λεξοσύννεφα + Σύννεφα Ετικετών** → δημοφιλή εργαλεία οπτικοποίησης κειμένων

Wordle, TextArc, TagCrowd, ManiWordle: ελκυστικός τρόπος

- να συνοψίζουν το περιεχόμενο μιας ιστοσελίδας
- μια ερευνητική εργασία ή έναν πολιτικό λόγο

Π.χ. η αντιπαραβολή ομιλιών υποψηφίων προέδρων των ΗΠΑ ή κείμενα συμφωνιών (Barth et al., 2014)

☐ **Γλωσσολογία & επεξεργασία φυσικής γλώσσας: συχνή συνεμφάνιση δυο λέξεων** → σημασιολογική σύνδεση

- εντύπωση των χρηστών ότι λέξεις που γειτνιάζουν σε λεξοσύννεφο σχετίζονται με κάποιο τρόπο (Barth et al., 2014)
- σημασιολογικά συμπλέγματα λεξοσύννεφων παρέχουν βελτιώσεις σε σχέση με τυχαία σχήματα σε συγκεκριμένα καθήκοντα, π.χ. αναζήτηση, περιήγηση και αναγνώριση (Deutsch et al., 2011)

❑ Λεξοσύνεφα: Προσεγγίσεις

➤ σημασιολογική συνάφεια των λέξεων - τοποθέτηση των λέξεων στο σύννεφο (Viégas et al., 2009)

➤ σημασιολογική διάταξη συνάψεων έναντι της τυχαίας παρουσίας μεμονωμένων λέξεων

❑ Σύννεφα ετικετών με σημασιολογική δομή

βελτίωση αναζήτησης ➡ ετικέτες ανεξαρτήτως μεγέθους της γραμματοσειράς (Schrammel et al. 2009)

❑ Πειράματα

➤ δημιουργία σημασιολογικών λεξοσύννεφων (ManiWordle) με τη χρήση προηγμένων αλγορίθμων (Barth et al. 2014)

➤ συγκριτική μελέτη της πληθώρας των μεταφράσεων του Σαίξπηρ (Οθέλλος)

✓ χρήση πολυάριθμων δωρεάν διαδικτυακών εργαλείων οπτικοποίησης κειμένων

✓ σύγκριση των απεικονίσεων των μεταφράσεων ➡ εντοπισμό σχέσεων ομοιότητας μεταξύ παράλληλων τμημάτων διαφορετικών εκδόσεων (Geng et al., 2014)

Διδασκαλία / μετάφραση ειδικών κειμένων:

α) εμπλουτισμός λεξιλογίου

β) εξάσκηση στην κατανόηση και κριτική ανάλυση γραπτού λόγου και την παραγωγή προφορικού

γ) σημασιολογική ανάλυση οπτικοποιημένου κειμένου

δ) σύνδεση κειμένου και οπτικής αναπαράστασης

ε) σύγκριση και έλεγχος εμφάνισης όρων σε διαφορετικά συναφή ή παράλληλα κείμενα

☐ Χαρτογράφηση των πληροφοριών

- νοητικοί χάρτες
- εννοιολογικοί χάρτες

☐ Εμπειρικά δεδομένα:

- η γνώση εμπλουτίζεται και ενισχύεται μέσω της οπτικής απεικόνισης που ενισχύει τη μάθηση
- κωδικοποίηση της πληροφορίας - οπτικής και νοητικής-
  - ➔ «διπλή κωδικοποίηση»
- σχηματική αναπαράσταση του κειμένου μέσω των δομικών εννοιολογικών στοιχείων του, με βάση τις λογικές σχέσεις μεταξύ εννοιών (π.χ. μέρος-όλον, υπερώνυμο-υπώνυμο, αιτία-αποτέλεσμα) (Dancette & Halimi, 2005)

☐ Εξειδικευμένο κείμενο εργαλείο:

α) σημασιολογικής ανάλυσης κειμένου

β) συγκριτικής ανάλυσης δίγλωσσο ή πολύγλωσσο εξειδικευμένου λόγου

γ) εξαγωγής εννοιολογικών δικτύων από τεκμήρια

δ) αναλογίες μεταξύ όρων (μονόγλωσσο/πολύγλωσσο)

ε) εννοιολογικές παραλλαγές (μονόγλωσσο/πολύγλωσσο)

ΑΝΤΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ

☐ Λεξοσύννεφα - εννοιολογικοί / νοητικοί χάρτες

➤ ανάδειξη του πληροφοριακού περιεχομένου ενός ειδικού κειμένου,

➤ οπτικοποίηση των εννοιών με τη χρήση ετικετών

➤ λογικές διασυνδέσεις

➤ ισοδύναμοι όροι στη γλώσσα στόχο

☐ Διερευνητική πειραματική διαδικασία

➤ στρατηγική της οπτικής αναπαράστασης

➤ τεχνολογίες web 2.0,

➤ μάθηση σε επίπεδο οπτικό, προφορικό - λεκτικό, γνωστικό, σημασιολογικό, διαπροσωπικό και κιναισθητικό.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!